

Spory, konflikty międzynarodowe i wojny

Spory, konflikty międzynarodowe i wojny

1. Pojęcie i istota sporu międzynarodowego, konfliktu zbrojnego i wojny.
2. Klasyfikacje konfliktów zbrojnych i wojen.
3. Czynniki konfliktogenne.
4. Nowa jakość konfliktów zbrojnych w XXI wieku.
5. Konflikty surowcowe.
6. Studium przypadku – Sudan Południowy.

Spór – podstawą sporu jest sprzeczność interesów. Oznacza taki stan stosunków między partnerami na arenie międzynarodowej, który dowodzi braku możliwości pogodzenia interesów obu stron.

Spory polityczne mają miejsce w sytuacji, gdy brakuje reguł prawnych, na podstawie których można by rozstrzygnąć dany problem międzynarodowy. Spory polityczne dotyczą zwykle żywotnych interesów państwa i występują wówczas, gdy państwa dążąc do osiągnięcia określonych celów politycznych, uzasadniają swe stanowisko, powołując się na argumenty pozaprawne, np. gospodarcze, historyczne.

Natomiast spór prawny oznacza sytuację, w której strony opierają swoją argumentację na istniejących normach prawa międzynarodowego.

- kryterium przedmiot sporu – spory odnoszące się do zaistnienia pewnego faktu, dotyczące danego terytorium lub określonych osób;
- kryterium kompetencyjne – spory, które ze swej istoty mogą zostać rozstrzygnięte w drodze kontaktów i ustaleń o charakterze międzynarodowym (np. spory dotyczące podziału wód terytorialnych), oraz spory, których rozwiązanie leży wyłącznie w gestii wewnętrznych organów państwa (np. spory dotyczące kwestii przestrzegania podstawowych praw i wolności);
- kryterium skutki sporów – spory zwykłe, niezagrażające utrzymaniu międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa oraz spory kwalifikowane, które stanowią już takie zagrożenie lub których dalsze trwanie może stanowić zagrożenie dla międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa;
- kryterium przestrzennego – spory międzynarodowe dzieli się na lokalne, regionalne oraz uniwersalne (globalne);
- kryterium organizacji środowiska międzynarodowego – spory dzieli się na wewnątrz-blokowe (prowadzone w ramach danego sojuszu polityczno-militarnego), peryferyjne (toczone poza obszarem tychże sojuszy) i międzyblokowe (ich stronami pozostają wrogie wobec siebie grupy państw).

Wojna – gwałtowny konflikt masowy, w którym dwie strony są zorganizowane według jakiegoś schematu/porządku i prowadzą planowe/celowe działania zbrojne, kierowane przez centrum dowodzenia.

Konflikt zbrojny – obejmuje przejawy walki zbrojnej między państwami nawet wówczas, kiedy wojna nie zostanie wypowiedziana, jak również takie konflikty zbrojne, w których uczestniczą strony nieuznane za podmioty prawa międzynarodowego.

Rodzaje konfliktów zbrojnych

- 1) **kryterium sprawiedliwości** – wojna sprawiedliwa i niesprawiedliwa;
- 2) **kryterium podmioty wojujące** – konflikty międzypaństwowe/międzynarodowe i konflikty niepaństwowe;
- 3) **kryterium cel działania stron konfliktu** – wojna napastnicza (określoną mianem wojny zaborczej, kolonialnej czy imperialistycznej) i wojna obronna (obejmuje działania mające na celu odparcie przez państwo zewnętrznej agresji, wojny antykolonialne i narodowowyzwoleńcze);
- 4) **kryterium legalności** – wojny nielegalne, zabronione przez prawo międzynarodowe (obecnie są to wszystkie wojny) oraz legalne, stanowiące wyjątek od powyższej zasady, do tej grupy zalicza się: a) działania zbrojne wynikające z samoobrony indywidualnej lub zbiorowej, b) działania zbrojne prowadzone na podstawie decyzji Rady Bezpieczeństwa o zastosowaniu środków przymusu, c) wojny narodowowyzwoleńcze (co wynika z prawa narodów do samostanowienia zawartego w art. 1 i 55 Karty NZ);
- 5) **kryterium motywacja walczących stron** – konflikty religijne, etniczne, ideologiczne;
- 6) **kryterium rodzaj użytej broni** – konflikty toczone z użyciem broni konwencjonalnej i uzbrojenia niekonwencjonalnego – broń abc;
- 7) **kryterium teatr działań** – wojna lądowa, morska, powietrzna.

Czynniki konfliktogenne

- czynnik ekonomiczny: wewnętrzne napięcia o charakterze gospodarczym, zewnętrzne uzależnienia i powiązania ekonomiczne oraz rywalizacja o miejsce w podziale pracy;
- czynnik polityczny: wewnętrzne napięcia społeczno-polityczne, podziały etniczne i konflikty narodowościowe, roszczenia terytorialne, istnienie zbrojnej opozycji oraz nienawiść i uprzedzenia narosłe przez dziesięciolecia;
- czynnik ideologiczny: uwarunkowania ustrojowe oraz religijne;
- czynnik historyczny: stanowi często pretekst do rozpoczęcia działań, a jednocześnie argument pozwalający wytłumaczyć własnemu społeczeństwu konieczność ponoszenia ofiar;
- czynnik rasowy: na ogół nie stanowi bezpośredniej przyczyny konfliktów, lecz służy eskalacji żądań i działań na obszarach, gdzie mamy do czynienia z segregacją rasową, powiązana z eksploatacją gospodarczą i politycznym podporządkowaniem

Nowa jakość konfliktów zbrojnych na pocz. XXI wieku.

- ❖ liczebna dominacja konfliktów wewnętrznych, w mniejszym lub większym stopniu umiędzynarodowionych,
- ❖ lokalny, względnie regionalny charakter,
- ❖ mają one naturę tzw. *communal wars* (wojen wspólnotowych), tzn. są spowodowane przez czynniki etniczne, narodowe, kulturowe lub religijne, na podstawie których uczestniczące w nich grupy społeczne określają swoją tożsamość,
- ❖ długotrwałe i trudne do rozwiązania,
- ❖ deinstytucjonalizacja, oznaczająca brak centralnej kontroli oraz reguł prowadzenia działań przez strony,
- ❖ różnorodność podmiotów walczących,
- ❖ daleko idąca brutalizacja konfliktów.

Specyfika „nowych wojen” tkwi w trzech powiązanych ze sobą procesach:

- prywatyzacji (odpaństwowieniu) działań wojennych,
- asymetryzacji przemocy, czyli sytuacji w której walczą ze sobą nierówni przeciwnicy;
określone formy stosowania przemocy stanowiące do tej pory podrzędne elementy taktyczne strategii militarnej – np. wojna partyzancka – teraz uzyskują istotne znaczenie strategiczne;
- autonomizacji form przemocy – armie regularne tracą kontrolę nad przebiegiem działań zbrojnych, a przypada ona w dużej mierze podmiotom stosującym przemoc, którym obca jest wojna rozumiana jako rywalizacja między dwoma równorzędnymi przeciwnikami.